

CÁC SÁNG KIẾN HỘI NHẬP Ở KHU VỰC NAM Á

Integration initiatives in South Asia

TRẦN NGỌC DIỄM*

TRẦN KIM BÁ**

Ngày nhận bài: 18/7/2025, ngày gửi phản biện: 25/7/2025, ngày duyệt đăng: 29/7/2025

Ngay từ những năm 1980 của thế kỷ XX, các sáng kiến hội nhập ở khu vực Nam Á bước đầu được thể chế hóa thông qua sự thành lập của Hiệp hội Hợp tác Khu vực Nam Á (SAARC). Trong bối cảnh mới, xu hướng và động lực hội nhập khu vực ở Nam Á cũng có những điều chỉnh, từ đó hình thành thêm nhiều sáng kiến. Bài viết tổng thuật một số sáng kiến hội nhập chính tại khu vực Nam Á, đồng thời áp dụng lý thuyết của Chủ nghĩa liên chính phủ để thảo luận về cách thức lợi ích quốc gia ảnh hưởng đến tiến trình hội nhập khu vực. Bài viết xác định các sáng kiến khu vực ở Nam Á đã thúc đẩy hội nhập thông qua tự do hóa thương mại, các vấn đề an ninh, y tế và giao lưu nhân dân. Trong đó, Ấn Độ là nhân tố chính, đóng góp vào tiến trình hội nhập khu vực, cũng gặp nhiều thách thức trong việc duy trì vai trò và ảnh hưởng ở Nam Á.

Từ khóa: Ấn Độ, hội nhập, hợp tác, Nam Á.

Since the 1980s, integration initiatives in the South Asian region have been institutionalized with the establishment of the South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC). In the current context, the trends and dynamics of regional integration in South Asia have evolved, leading to the formation of additional initiatives. The paper aimed to provide an overview of some key integration initiatives in South Asia. At the same time, the theory of inter-governmentalism is applied to examine how national interests present challenges to the integration process. The paper affirmed that regional initiatives in South Asia have fostered integration through trade liberalization, security cooperation, health initiatives, and people-to-people exchanges. Among these initiatives, India plays a crucial role in the regional integration process, but it also faces numerous challenges in sustaining its influence and position in South Asia.

Keywords: India, integration, cooperation, South Asia.

---

* Thạc sĩ, Viện Nghiên cứu Nam Á, Tây Á và Châu Phi; Tác giả liên hệ; Email: ngocdiemtran1993@gmail.com

** Tiến sĩ, Viện Nghiên cứu Nam Á, Tây Á và Châu Phi.

Mở đầu

Hội nhập khu vực trong bối cảnh toàn cầu hóa không chỉ là một xu hướng mà còn là chiến lược của mỗi quốc gia và có tầm quan trọng trong chương trình nghị sự về hợp tác khu vực. Hợp tác khu vực có tiềm năng tạo ra lợi ích đáng kể cho tất cả các quốc gia Nam Á, tuy nhiên, bất chấp những nỗ lực hội nhập được thể chế hóa, Nam Á vẫn là một trong những khu vực có mức độ hội nhập thấp nhất trên thế giới. Các sáng kiến hợp tác khu vực là động lực chính, đóng vai trò khởi phát cho hội nhập khu vực, từ đó vai trò của khung thể chế trong các tổ chức hợp tác khu vực sẽ thúc đẩy hội nhập khu vực. Bài viết nhằm phân tích một số sáng kiến hội nhập tiêu biểu ở khu vực Nam Á, từ đó đưa ra những nhận xét về tính hiệu quả của những sáng kiến này. Các sáng kiến khu vực vẫn liên tục phát triển trong bối cảnh hội nhập thấp sẽ tạo ra nghịch lý dẫn đến hệ quả không chỉ khiến các quốc gia Nam Á đánh mất cơ hội khai thác tiềm năng kinh tế mà còn tác động đến sự ổn định chính trị và an ninh khu vực xuất phát từ sự thiếu tin cậy, sự can thiệp từ bên ngoài trong quá trình cạnh tranh ảnh hưởng.

Bài viết áp dụng cách tiếp cận của Chủ nghĩa liên chính phủ để phân tích định tính đưa ra những nhận xét về chính sách, các thỏa thuận và tác động. Cụ thể, Andrew Moravcsik (1993), Andrew Moravcsik (1998) lập luận rằng hội nhập khu vực được quyết định và thực thi bởi các chính phủ, phản ánh các lợi ích đã được xác định từ trước và “quyền lực mặc cả tương đối”. Tức là, hội nhập khu vực là kết quả của các quyết định được đưa ra bởi các quốc gia có chủ quyền, dựa trên việc theo đuổi lợi ích quốc gia của họ. Theo lý thuyết này, các quốc gia Nam Á là chủ thể chính tham gia vào tiến trình hội nhập khu vực, do đó định hình ý chí chính trị quốc gia tác động đến các nỗ lực hợp tác chung. Về phương pháp nghiên cứu, bài viết tổng hợp các báo cáo từ các tổ chức khu vực ở Nam Á và áp dụng phương pháp nghiên cứu điển hình (case study) để phân tích các sáng kiến hội nhập theo cấp độ và lĩnh vực gồm (i) kinh tế; (ii) an ninh và (iii) một số lĩnh vực khác.

1. Xu hướng hội nhập ở khu vực Nam Á

Có thể nhận thấy một số xu hướng nổi bật trong tiến trình hội nhập khu vực Nam Á kể từ khi SAARC được thành lập. Trong đó:

Thứ nhất, quá trình hội nhập khu vực Nam Á ban đầu chủ yếu diễn ra trong lĩnh vực khuôn khổ hợp tác kinh tế và thương mại nội vùng sau khi SAARC thành lập vào năm 1985. Hội nhập khu vực trong lĩnh vực hợp tác kinh tế khu vực giữa các nước Nam Á sẽ giúp giảm sự phụ thuộc kinh tế của các nước này vào các nước phát triển. Thương mại nội vùng có thể tạo điều kiện thuận lợi cho tăng trưởng và phát triển của các nước Nam Á trên cơ sở tự lực khu vực (Batliwalla, 1987; Hossain, 1987; Panchamukhi và cộng sự, 1990). Hiện nay, các nước Nam Á đang tập trung vào những ưu tiên phát triển kinh tế, đặc biệt là phục hồi kinh tế sau khủng hoảng. Về ưu tiên phát triển kinh tế: Khu vực Nam Á là thị trường lớn và quan trọng trong nền kinh tế toàn cầu thể hiện ở mức tăng trưởng kinh tế ổn định và vượt xa tăng

trường GDP toàn cầu (Mohammad A Razzaque and Yurendra Basnett, 2014, p.1)¹; đồng thời sở hữu lực lượng lao động trẻ và tầng lớp trung lưu đang phát triển. Tuy nhiên, các quốc gia Nam Á vẫn phải đối mặt với tình trạng nghèo đói duy trì ở mức cao nhất thế giới. Về cơ bản, các lợi ích và chính sách ưu tiên kinh tế nhằm đạt được các mục tiêu giảm nghèo và phát triển cơ sở hạ tầng. Nhìn chung, giới hoạch định chính sách ở các quốc gia Nam Á đồng thuận rằng việc thúc đẩy hội nhập và hợp tác khu vực, bao gồm tăng cường thương mại nội khối là một con đường hiệu quả để đẩy nhanh tăng trưởng kinh tế, tạo việc làm và giảm nghèo, từ đó nâng cao phúc lợi cho người dân. Quan điểm này được thể hiện rõ qua các nỗ lực thể chế hóa tiêu biểu là việc thành lập SAARC vào năm 1985, thiết lập Thỏa thuận Ưu đãi Thương mại SAARC (SAPTA). Để tăng cường liên kết thương mại nội khối, các cuộc họp đa dạng từ cấp tiểu nhóm đến cấp chính phủ đã được SAARC tổ chức. SAARC đã phối hợp với Ngân hàng Phát triển Châu Á (ADB) tổ chức cuộc họp đặc biệt vào tháng 10 năm 2024 với chủ đề “Thương mại xuyên biên giới ở Nam Á”. Cuộc họp có sự tham gia của các cơ quan đại diện chính phủ các nước thành viên như Bộ Thương mại, Bộ Tài chính, Bộ Ngoại giao. Các ưu tiên tập trung vào triển khai hiệp định về thương mại dịch vụ, giảm các rào cản tạo thuận lợi cho thương mại, hợp tác trong lĩnh vực năng lượng và kết nối hạ tầng (SAARC, 2024a). Cũng trong tháng 10 năm 2024, cuộc họp cấp tiểu nhóm bàn về dự thảo các chính sách thuế quan (SAARC, 2024b). Hiện nay, các nước thành viên SAARC vẫn chưa chuẩn hóa các phân loại thuế quan gây ra trở ngại trong thủ tục hải quan, chậm trễ trong thương mại xuyên biên giới. Dự thảo này khi được phê chuẩn sẽ tăng cường tính minh bạch, giúp các doanh nghiệp dễ dàng điều hướng các quy định và tiếp cận các thị trường nước ngoài, từ đó thúc đẩy dòng chảy thương mại. Việc hài hòa các dòng thuế quan cũng hỗ trợ hợp tác kinh tế khu vực bằng cách điều chỉnh các chính sách, tạo điều kiện thuận lợi cho các thỏa thuận thương mại và thúc đẩy hội nhập kinh tế và hợp tác hơn nữa giữa các quốc gia thành viên. Những sáng kiến này phản ánh một tầm nhìn chung về việc khai thác tiềm năng kinh tế to lớn của khu vực thông qua việc giảm các rào cản thương mại và tạo điều kiện cho dòng chảy hàng hóa, dịch vụ và đầu tư (Razzaque & Basnett, 2014, pp.1, 95). Tuy nhiên, các biện pháp bảo hộ ở Nam Á, đặc biệt là từ phía Ấn Độ đã góp phần làm suy giảm mức độ hội nhập thương mại nội vùng (Kumar & Tripathi, 2019).

Thứ hai, trong hội nghị thượng đỉnh gần đây nhất năm 2014, tất cả các quốc gia ở khu vực Nam Á đã thông qua Tuyên bố Kathmandu hướng tới hội nhập khu vực sâu rộng vì hòa bình và thịnh vượng². Các biện pháp và lĩnh vực hợp tác trọng tâm gồm tăng cường hợp tác thương mại, đầu tư, tài chính, năng lượng, an ninh, cơ sở hạ tầng, kết nối và văn hóa; đồng thời triển khai các dự án, chương trình và hoạt động theo hướng ưu tiên, hướng đến kết quả thực chất và hiệu quả về thời gian. Đặc biệt về kết nối khu vực, Tuyên bố chung cũng khẳng định cam kết tăng cường đáng kể kết nối khu vực một cách liền mạch thông qua việc xây dựng và nâng cấp cơ sở hạ tầng đường bộ, đường sắt, đường thủy, lưới điện, thông tin liên

---

¹ Mức tăng trưởng GDP trung bình ở khu vực Nam Á khoảng 6% từ thập niên 90 và 7,5% trong giai đoạn 2000 - 2010.

² Nguyễn văn tiếng Anh: Deeper Integration for Peace and Prosperity

lạc và hàng không, nhằm đảm bảo dòng chảy xuyên biên giới của hàng hóa, dịch vụ, vốn, công nghệ và con người được thông suốt. Các nhà lãnh đạo nhấn mạnh sự cần thiết phải kết nối Nam Á với các khu vực lân cận, bao gồm Trung Á, và xa hơn nữa bằng tất cả các phương thức kết nối, đồng thời chỉ đạo các cơ quan liên quan khởi xướng các biện pháp và sắp xếp cần thiết ở cấp quốc gia, khu vực và tiểu khu vực (SAARC, 2014). Các động lực mới của hội nhập khu vực Nam Á trong thời kỳ hậu đại dịch gồm chuỗi giá trị toàn cầu, giao thông bền vững, kết nối khu vực, tài chính, chính sách và hợp tác (Prabir De, 2023). Tháng 4 năm 2025, phiên họp của Ủy ban SAARC dưới sự chủ trì của Nepal, nhấn mạnh nhu cầu cấp thiết tái khởi động lại các cơ chế SAARC gồm cơ chế cao nhất là Hội nghị Thượng đỉnh SAARC lần thứ 19 và các cơ chế trọng tâm khác để khôi phục các động lực cho hội nhập khu vực.

Thứ ba, các quốc gia Nam Á đang phải đối mặt với bế tắc địa chính trị và không thể khai thác tối đa lợi ích từ hợp tác và hội nhập khu vực. Trên thực tế, hội nghị thượng đỉnh gần đây nhất của SAARC diễn ra vào năm 2014 và đến nay vẫn còn đình trệ.

Nguyên nhân của tình trạng này xuất phát từ bối cảnh khu vực chịu sự tác động của cuộc cạnh tranh quyền lực giữa các siêu cường ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương, bao gồm cả khu vực Nam Á. Bên cạnh đó, xu hướng chủ nghĩa bảo hộ toàn cầu gia tăng từ đầu năm 2025 biểu hiện thông qua chính sách thuế quan mới của Mỹ và sự phân mảnh địa kinh tế có thể tạo ra nhiều rủi ro cho mỗi quốc gia Nam Á.

Ngoài ra, các vấn đề tranh chấp lãnh thổ, chính trị giữa Ấn Độ và Pakistan chưa được giải quyết cũng ảnh hưởng đến tiến trình hội nhập và hợp tác khu vực. Bối cảnh căng thẳng trong quan hệ song phương giữa Ấn Độ và Pakistan đã gây tác động tiêu cực cho tiến trình hợp tác nội khối trong SAARC biểu hiện thông qua sự đình trệ của các hành lang thương mại, sự gián đoạn của các cuộc thảo luận đa phương và sáng kiến phát triển khu vực.

Trong bối cảnh đó, Ấn Độ duy trì ảnh hưởng và vị thế ở khu vực Nam Á thông qua Chính sách Láng giềng trước tiên (Ministry of External Affairs, Government of India, 2024), từ đó thúc đẩy quan hệ bền vững với các nước thuộc khu vực Nam Á. Theo Chủ nghĩa liên chính phủ như đã đề cập ở trên, các quốc gia sẽ cân nhắc kỹ lưỡng giữa chi phí và lợi ích cốt lõi như tăng trưởng kinh tế, an ninh khu vực, tăng cường vị thế trước khi đưa ra quyết định hợp tác. Định hướng thay đổi của Ấn Độ có thể thấy rõ thông qua các nhiệm kỳ của Thủ tướng Narendra Modi. Cụ thể, trong nhiệm kỳ đầu tiên vào năm 2014, các nhà lãnh đạo của các quốc gia trong SAARC được mời đến dự lễ nhậm chức thủ tướng, song đến năm 2019, phía Ấn Độ lại mời các nhà lãnh đạo của các quốc gia thành viên trong Sáng kiến Vịnh Bengal về Hợp tác Kinh tế và Kỹ thuật đa ngành (BIMSTEC). Đặc biệt, năm 2017 các nhà lãnh đạo BIMSTEC cũng được Thủ tướng N. Modi mời đến tham dự Hội nghị Thượng đỉnh BRICS.

Những ví dụ trên cho thấy mô hình chủ nghĩa khu vực của Ấn Độ thiên về tham gia nhiều cơ chế đa phương, tổ chức khu vực mà không có sự tham dự của Pakistan. Hệ quả là, trong bối cảnh các thể chế và công cụ hiện có trong SAARC đang suy yếu, các phương thức

mới đã xuất hiện trong khu vực gồm các sáng kiến song phương, đa phương (tiểu vùng) và siêu khu vực với nhiều hình thức khác nhau như Hiệp định Thương mại Tự do (FTA) song phương và các sáng kiến tiểu vùng³ đến các Hiệp định Đối tác Kinh tế Toàn diện (CEPA) và các hiệp định thương mại siêu khu vực⁴. Tất cả những sáng kiến này đều có tác động kinh tế và chiến lược đến các quốc gia Nam Á cả riêng lẻ lẫn tập thể.

2. Các sáng kiến hội nhập chính ở Nam Á

2.1. Các sáng kiến hội nhập kinh tế

Trong bối cảnh tự do hóa thương mại đa phương, các quốc gia ở khu vực Nam Á cũng thúc đẩy quá trình hội nhập kinh tế thông qua các phương pháp tiếp cận ở cấp độ khu vực. Các sáng kiến hội nhập kinh tế không chỉ đặt ra các quy tắc thương mại và đầu tư, mà còn cải thiện môi trường kinh tế, từ đó thúc đẩy các hoạt động giao dịch thương mại và thu hút đầu tư.

Một là, như đã đề cập ở trên, cơ chế SAARC ra đời từ năm 1985 thúc đẩy các sáng kiến hội nhập kinh tế ở khu vực này, nổi bật như SAPTA. Hiệp định SAPTA chính thức có hiệu lực vào tháng 12 năm 1995 hướng tới quá trình chuyển đổi sang Khu vực Thương mại Tự do Nam Á (SAFTA), sau đó là Liên minh Thuế quan, Thị trường Chung và Liên minh Kinh tế. Tháng 7 năm 2006, Hiệp định về Khu vực Thương mại Tự do Nam Á (SAFTA) chính thức được triển khai nhằm loại bỏ các rào cản thương mại, cả thuế quan và phi thuế quan, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho việc vận chuyển hàng hóa xuyên biên giới (Aradhna Aggarwal, 2008). Trong Hội nghị Thượng đỉnh của SAARC vào năm 2014, Ủy ban SAFTA thông qua Chỉ đạo Hội đồng Bộ trưởng SAFTA và Ủy ban Chuyên gia SAFTA đẩy nhanh thương mại tự do hàng hóa và dịch vụ trong khu vực bằng cách áp dụng các quy tắc xuất xứ đơn giản và minh bạch; thực hiện các biện pháp tạo thuận lợi thương mại; hài hòa hóa các tiêu chuẩn liên quan đến Rào cản Kỹ thuật Thương mại (TBT) và các biện pháp vệ sinh và kiểm dịch động thực vật; hài hòa hóa, hợp lý hóa và đơn giản hóa thủ tục hải quan; xóa bỏ các rào cản phi thuế quan và bán thuế quan; và tạo điều kiện thuận lợi cho các phương tiện vận tải và quá cảnh. (SAARC, 2014).

Hai là, bên cạnh tự do hóa thương mại đa phương, các quốc gia này cũng thúc đẩy quá trình hội nhập kinh tế thông qua các phương pháp tiếp cận khu vực, tiểu khu vực và song phương như hiệp định thương mại tự do song phương giữa các quốc gia Nam Á: Ấn Độ - Bhutan, Ấn Độ - Sri Lanka, Pakistan - Sri Lanka. Ngoài ra, một tổ chức liên khu vực khác điển hình là BIMSTEC gồm các quốc gia ven biển Vịnh Bengal kết nối Nam Á và Đông Nam Á được thành lập vào năm 1997 thông qua Tuyên bố Bangkok. BIMSTEC hoạt động như một tổ chức liên chính phủ quan trọng, nơi các quốc gia thành viên hợp tác dựa trên các thỏa thuận chung chứ không phải là một cơ quan siêu quốc gia. Các lĩnh vực hợp tác trong BIMSTEC phản ánh các khía cạnh mặc cả của liên chính phủ, bao gồm đàm phán và phôi

---

³ Sáng kiến vùng Vịnh Bengal về Hợp tác kinh tế và kỹ thuật đa lĩnh vực - BIMSTEC; Hiệp định Xe cơ giới - BBIN

⁴ Hiệp định Đối tác Kinh tế Toàn diện Khu vực - RCEP

hợp giữa các đại diện chính phủ (Hunjoon Lee và cộng sự, 2024). Tuy nhiên, hoạt động thực tế của BIMSTEC tương đối trì trệ. Cụ thể, Ban Thư ký thường trực của BIMSTEC được thành lập vào năm 2014 và điều lệ của tổ chức này mới được thông qua vào năm 2022.

Ba là, mặc dù các sáng kiến về kinh tế trong khuôn khổ SAARC đang bị đình trệ, khu vực Nam Á hiện vẫn duy trì Hội nghị Thượng đỉnh Kinh tế Nam Á (SAES) thường niên từ năm 2008 đến nay. Diễn đàn này quy tụ các nhà hoạch định chính sách và nhà ngoại giao, các nhà lãnh đạo doanh nghiệp và xã hội dân sự, các đối tác phát triển quốc tế nhằm thảo luận các phương thức tăng cường hợp tác giữa các quốc gia Nam Á.

2.2. Các sáng kiến hội nhập an ninh

Nam Á là khu vực đầy biến động với nhiều điểm nóng an ninh hữu hình và tiềm ẩn. Về các thách thức an ninh truyền thống, các nghiên cứu đều thống nhất rằng Nam Á phải đối mặt với khủng bố, tranh chấp biên giới (đặc biệt giữa Ấn Độ và Pakistan, cũng như giữa Ấn Độ và Trung Quốc), bất ổn chính trị và cạnh tranh khu vực (Wagner, 2014; Akhter, Aslam & Jathol, 2017; Syed Haider Al, Ateeqa Tanveer Khan & Gull Bano, 2023).

Trong lĩnh vực chống khủng bố và tội phạm xuyên quốc gia, các quốc gia Nam Á đã bước đầu xây dựng khung pháp lý cho hợp tác chống khủng bố thông qua Công ước về ngăn chặn chủ nghĩa khủng bố trong SAARC vào năm 1987. Trong khuôn khổ Hội nghị Thượng đỉnh SAARC, nhóm đã thông qua nghị định thư bổ sung cho công ước trên, cập nhật theo Nghị quyết 1373 của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc năm 2001. Công ước khẳng định quyết tâm tăng cường nỗ lực chung cũng như riêng lẻ để ngăn chặn và trấn áp khủng bố dưới mọi hình thức và biểu hiện, bao gồm việc tăng cường hợp tác và thực hiện đầy đủ các công ước quốc tế về khủng bố mà các nước Nam Á là thành viên, đồng thời kêu gọi tất cả các quốc gia thành viên ngăn chặn và trấn áp việc tài trợ cho các hành vi khủng bố (United Nations, 2008, p.250). Ngoài ra, trong khuôn khổ BIMSTEC, cuộc tập trận quân sự thực địa (MILEX) đầu tiên diễn ra vào năm 2018 tại căn cứ quân sự Aundh ở Pune, Ấn Độ có sự tham gia của các thành viên Bangladesh, Bhutan, Myanmar, Ấn Độ, Sri Lanka và Thái Lan. Cuộc tập trận đã chứng minh cam kết và năng lực của quân đội các quốc gia BIMSTEC tham gia trong việc phối hợp chặt chẽ với nhau để xóa bỏ mối đe dọa khủng bố (Mandeep Singh, 2018).

Trong lĩnh vực quản lý thảm họa, về cơ chế chính sách, SAARC đã thông qua (i) Khung Toàn diện SAARC về Quản lý Thảm họa; (ii) Lộ trình SAARC về Quản lý Rủi ro ở Nam Á; (iii) Khung SAARC về Chăm sóc, Bảo vệ và Tham gia của Trẻ em trong Thảm họa (UNESCAP, 2017). Cơ quan Quản lý và Ứng phó Thảm họa SAARC được thành lập năm 2006 với mục tiêu trở thành Trung tâm Xuất sắc về hợp tác khu vực và cung cấp dịch vụ chuyên biệt cho các quốc gia thành viên về giảm thiểu rủi ro thiên tai, ứng phó và phục hồi cho phát triển bền vững. Trong bối cảnh đại dịch COVID-19 diễn biến phức tạp, Hội nghị trực tuyến của Ấn Độ với các nhà lãnh đạo SAARC tổ chức năm 2020 vạch ra chiến lược chung phòng chống COVID-19 trong khu vực. Như vậy, SAARC là khu vực đầu tiên trên thế giới có sáng kiến một cách cụ thể và rõ ràng về việc hợp tác chống COVID-19, trong

đó, lãnh đạo các nước SAARC đã đưa ra nhiều biện pháp hợp tác để chống lại COVID-19. Hiện nay, sáng kiến hợp tác an ninh khu vực trong lĩnh vực quản lý thảm họa đã được mở rộng trong khuôn khổ hợp tác BIMSTEC. Tại Hội nghị thượng đỉnh lần thứ 6 vào tháng 4 năm 2025, BIMSTEC đã thông qua sáng kiến Thành lập Trung tâm Xuất sắc BIMSTEC về Quản lý Thảm họa tại Ấn Độ để hợp tác trong quản lý, cứu trợ và phục hồi thảm họa (MEA, 2025). Trước đó, các quốc gia BIMSTEC cũng đã tổ chức các cuộc tập trận chung giữa các Cơ quan Quản lý Thảm họa từ năm 2017 (BIMSTEC, 2017).

2.3. Các sáng kiến trong lĩnh vực khác

Trong lĩnh vực giao lưu nhân dân, Hội nghị Kinh tế Sinh viên Nam Á (SAESM) là một sáng kiến ra đời từ năm 2004 trong bối cảnh các sinh viên đang theo học chuyên ngành kinh tế tại các trường cao đẳng và đại học Nam Á thống nhất thúc đẩy sự gắn kết trí tuệ thông qua một hội nghị sinh viên. Hội nghị được tổ chức thường niên, tính đến năm 2024 đã tổ chức thành công 19 kỳ hội nghị, trở thành một sáng kiến độc đáo và tiên phong trong khu vực thu hút sự tham gia của giảng viên các khoa kinh tế đến từ Nam Á như Ấn Độ, Pakistan, Bhutan, Sri Lanka, Nepal và Afghanistan. Mục tiêu của sáng kiến này tương đồng với các sáng kiến cộng đồng khác như Phòng Thương mại SAARC, nhằm tạo dựng sự hiểu biết và tin cậy lẫn nhau giữa các quốc gia, vượt lên trên những lợi ích chính trị nội bộ⁵.

Trong lĩnh vực y tế, dù đã ngừng hoạt động kể từ sau khi hội nghị thượng đỉnh năm 2016 bị hủy bỏ, vẫn là khung thể chế duy nhất cho hợp tác khu vực. Hội nghị Bộ trưởng Y tế SAARC lần thứ nhất và lần thứ hai (năm 2005 và năm 2007), cũng như Tuyên bố Islamabad về Sức khỏe và Dân số đã thúc đẩy hợp tác khu vực trong các hoạt động giám sát, chẩn đoán, báo cáo và quản lý bệnh tật (SAARC, 2020). Hội nghị Bộ trưởng Y tế SAARC vào tháng 4 năm 2020 diễn ra trong bối cảnh đại dịch COVID-19, đã tạo điều kiện để các nước thành viên thảo luận chiến lược ứng phó dịch bệnh, thiết lập cơ chế chia sẻ kinh nghiệm và tăng cường trao đổi cấp cao. Việc khôi phục lại hoạt động của SAARC được xem là một nhu cầu cấp thiết, để trở thành một phương tiện cho hợp tác y tế có cấu trúc và bền vững hơn trong tương lai, đồng thời mở ra cơ hội thúc đẩy thiện chí chính trị và ổn định xuyên biên giới.

3. Thảo luận

Về cơ bản, các sáng kiến tăng cường hợp tác và hội nhập chính ở khu vực Nam Á cũng bước đầu thể hiện sự đồng thuận nhất định trong chương trình nghị sự. Hội nhập khu vực Nam Á hiện nay không chỉ tập trung vào mở rộng thương mại dựa trên tự do thuế quan, mà còn mở rộng sang các lĩnh vực như kết nối hạ tầng, đầu tư, an ninh và giao lưu nhân dân. Ngoài ra, các vấn đề chung từ hoạt động kinh tế xuyên biên giới và phát triển an ninh con người trong lĩnh vực y tế, ứng phó với thảm họa sẽ được hưởng lợi nếu các nước Nam Á tận dụng tốt cơ hội trong hợp tác khu vực. Tuy nhiên, một thực tế đặt ra là khả năng hội nhập của các quốc gia Nam Á còn rất hạn chế do môi trường chính trị - xã hội và an ninh của khu

---

⁵ Xem thêm tại trang thông tin chính thức của SAESM: <https://saesm.net/content/vision-objectives/>

vực. Chủ nghĩa khu vực “mới” ở Nam Á gần như thể hiện sự mâu thuẫn của quá trình toàn cầu hóa (Ananya Mukherjee Reed, 1997). Bởi lẽ, toàn cầu hóa làm tăng tính cạnh tranh nhưng không làm cho hợp tác khu vực tăng lên do các cấu trúc thể chế không mang lại các giải pháp cho các vấn đề có tính lịch sử. Đặc biệt, Nam Á là một khu vực rất khó hội nhập do sự thù địch, thiếu hợp tác, tin cậy giữa các quốc gia chủ chốt như Ấn Độ, Pakistan bắt nguồn từ xung đột chính trị, niềm tin tôn giáo, văn hóa (Chandra D Bhatta, 2005, Baruah, I., 2020, Muhammad Tarig Niaz, 2022).

Ngoài ra, một trở ngại khác đối với hội nhập khu vực ở Nam Á là sự mất cân bằng quyền lực do quy mô địa lý, sức mạnh quân sự và tiềm lực kinh tế của Ấn Độ so với các quốc gia khác trong khu vực. Theo truyền thống, Ấn Độ từ lâu đã có ảnh hưởng bao trùm Nam Á về mặt kinh tế, chính trị và chiến lược. Mức độ phụ thuộc của các nước Nam Á vào Ấn Độ tạo ra một động lực mạnh mẽ từ phía các nước láng giềng để thúc đẩy hội nhập do nhu cầu tiếp cận thị trường lớn của Ấn Độ, tận dụng nguồn vốn và công nghệ, và hưởng lợi từ sự ổn định khu vực. Hiện nay, ảnh hưởng của Ấn Độ đang bị thách thức bởi sự chuyển đổi trong chính sách của các quốc gia Nam Á, sự phụ thuộc kinh tế ngày càng tăng vào Trung Quốc và chủ nghĩa dân tộc gia tăng (Luke Rimmo Lego, 2025). Trung Quốc đã vượt qua Ấn Độ để trở thành đối tác thương mại hàng đầu của Pakistan, Bangladesh, Nepal và Sri Lanka (McBride, 2023). Sự sụp đổ của chính phủ thân Ấn Độ dưới thời Sheikh Hasina ở Bangladesh (Rejwan, 2024) hay việc Bhutan xem xét lại quan hệ ngoại giao với Trung Quốc (Mehta, 2024) là những minh chứng rõ nét cho sự dịch chuyển ưu tiên của các quốc gia trong khu vực.

Như đã trình bày ở trên, trong nội khối hình thành những điểm chung và quan điểm đồng nhất về nhiều vấn đề, song điều quan trọng cần nhấn mạnh là mỗi quốc gia theo đuổi lợi ích cốt lõi riêng biệt trong lĩnh vực kinh tế, an ninh và địa chiến lược, từ đó định hình cục diện khu vực theo lợi ích. Trong những năm qua, các quốc gia Nam Á phải đối mặt với bất ổn chính trị nội bộ, đặc biệt là ở Afghanistan (từ năm 2021), Sri Lanka (năm 2022), Pakistan và Bangladesh (năm 2024), phản ánh sự phức tạp và đa dạng của các thách thức an ninh khu vực. Chương trình nghị sự của các quốc gia Nam Á tập trung vào phát triển các liên kết kinh tế và cấu trúc an ninh. Động lực và tầm quan trọng của hội nhập khu vực ở Nam Á đã liên tục có những thay đổi. Xu hướng hợp tác giữa các quốc gia khu vực Nam Á ngày nay cũng có nhiều biến động trong bối cảnh của khu vực và thế giới. Theo Chủ nghĩa Liên chính phủ, khi các quốc gia thành viên có lợi ích khác biệt sâu sắc hoặc khi sự hợp tác phụ thuộc vào sự tham gia tự nguyện, các cuộc đàm phán có thể trở nên đặc biệt phức tạp và gây tranh cãi. Trong các tình huống như vậy, các quốc gia sẽ cân nhắc kỹ lưỡng giữa chi phí và lợi ích cốt lõi như tăng trưởng kinh tế, an ninh khu vực, tăng cường vị thế trước khi đưa ra quyết định hợp tác. Sự cạnh tranh ảnh hưởng ở khu vực Nam Á giữa Ấn Độ và Trung Quốc sẽ ảnh hưởng tới việc đẩy nhanh quá trình hội nhập chung của khu vực (Chandra D Bhatta, 2018). Trong bối cảnh cuộc xung đột Ấn Độ - Pakistan và sự ảnh hưởng của Trung Quốc ở khu vực, việc tăng cường liên kết chặt chẽ với Ấn Độ cũng có thể gây ra những thách thức cho chủ trương cân bằng chiến lược, trung lập của các quốc gia Nam Á. Việc

thiếu một cơ chế trong khuôn khổ hợp tác khu vực để thực thi các biện pháp kiểm tra và cân bằng đã làm tăng nguy cơ hợp tác không cân xứng, trong đó các lợi ích riêng biệt có thể ảnh hưởng tiêu cực đến hợp tác chung. Những hạn chế của cơ chế hợp tác an ninh nội khối Nam Á đã tác động đáng kể đến khả năng của SAARC trong việc giải quyết các vấn đề an ninh phức tạp của khu vực. Cụ thể, điều khoản loại trừ các cuộc thảo luận về vấn đề chính trị trong chương trình nghị sự và hoạt động nội khối của SAARC đã tạo ra một rào cản lớn trong cơ chế giải quyết xung đột. Kết quả là, thay vì đóng vai trò như một diễn đàn và cơ chế “hạ nhiệt” căng thẳng thông qua các kênh ngoại giao, khối SAARC thường rơi vào tình trạng im lặng khi căng thẳng leo thang. Một thách thức mới nổi khác đối với khu vực Nam Á là làm thế nào để chuyển đổi mối quan hệ giữa nhà nước, thị trường và công dân thành một quan hệ đối tác hiệu quả, qua đó các bên có thể cùng hợp tác vì lợi ích chung.

Kết luận

Nỗ lực hội nhập ở khu vực Nam Á được thúc đẩy thông qua các sáng kiến tự do hóa thương mại và đàm phán thương mại đa phương, đồng thời lồng ghép các sáng kiến hợp tác an ninh, y tế, giao lưu nhân dân vào chương trình nghị sự khu vực. Hiện nay, SAARC là một trong những nhân tố góp phần thúc đẩy hội nhập khu vực. Theo đó, hợp tác là chìa khóa, và các quốc gia phải cùng nhau xây dựng các kế hoạch hành động có thể cải thiện hội nhập khu vực với vai trò quan trọng của SAARC. Triển vọng hội nhập đến từ sự gắn gũi về văn hóa xã hội, ảnh hưởng và trách nhiệm của Ấn Độ ở khu vực này cũng sẽ tạo ra những cơ hội cho sự liên kết mạnh mẽ.

Ghi chú

Bài viết là kết quả của Nhiệm vụ khoa học cấp cơ sở “Hội nhập khu vực ở Nam Á và một số hàm ý cho Việt Nam” (Mã số nhiệm vụ: NATACP/NV/2024-02) do Viện Nghiên cứu Nam Á, Tây Á và Châu Phi chủ trì.

Tài liệu tham khảo

1. Ananya Mukherjee Reed (1997). Rationalisation in South Asia: Theory and Praxis. *Pacific Affairs*, Vol.70, No.2, p.235.
2. Baruah, I. (2020). An Analysis of Regional Integration in South Asia. In: Hosli, M.O., Selleslaghs, J. (eds). *The Changing Global Order*. United Nations University Series on Regionalism, vol 17. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-21603-0_13
3. Batliwalla, C.J. (1987). Financial Cooperation in South Asia. *ADB/EWC Symposium on Regional Cooperation in South Asia*. Asian Development Bank, Manila, Philippines.
4. BIMSTEC (2017). The First BIMSTEC Annual Disaster Management Exercise. *BIMSTEC*, 10 October 2017. <https://bimstec.org/event/131/the-first-bimstec-annual-disaster-management-exercise>. Ngày truy cập 22/06/2025.
5. Chandra D Bhatta (2005). Regional Integration and peace in South Asia: An analysis. *Journal of Peace, Conflict and Development Studies*. Bradford University, UK.

6. Chandra D Bhatta (2018). Emerging powers, soft power, and future of regional cooperation in South Asia. *Asian Journal of Political Science*, 27(1), pp.1-16. <https://doi.org/10.1080/02185377.2018.1557062>.
7. Hossain, M. M. and Vousden, N. (1996). Welfare Effects of a Discriminatory Trading Area in South Asia. *Economic Division Working Paper*, No. 96/9. Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University, Canberra.
8. Hunjoo Lee, Misu Kim (2024). BIMSTEC at a Crossroads: Enhancing Regional Cooperation through Institutionalization and Leadership. *Journal of Eco-humanism*, Volume 3, No 6, pp.41-51.
9. Luke Rimmo Lego (2025). India's Eroding Influence in South Asia: A Structural Decline?. *The International Association for Political Science Students*, July 2, 2025. <https://iapss.org/indias-eroding-influence-in-south-asia-a-structural-decline/>. Ngày truy cập 13/07/2025.
10. Mandeep Singh (2018). BIMSTEC nations conduct first military exercise. *Indo Pacific Defence Forum*, October 18, 2018. <https://ipdefenseforum.com/2018/10/bimstec-nations-conduct-first-military-exercise/>. Ngày truy cập 02/07/2025.
11. McBride, J., Berman, N., & Chatzky, A. (2023). China's massive Belt and Road Initiative, Council on Foreign Relations. *Council on Foreign Relations*, February 2, 2023. <https://www.cfr.org/backgroundunder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>. Ngày truy cập 02/07/2025.
12. MEA (2025). List of Initiatives: Prime Minister's participation in the 6th BIMSTEC SUMMIT. *Ministry of External Affairs*, April 04, 2025. https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/39367/List_of_Initiatives_Prime_Ministers_participation_in_the_6th_BIMSTEC_SUMMIT_April_04_2025. Ngày truy cập 14/06/2025.
13. Mehta, S. (2024). On thin ice: Bhutan's diplomatic challenge amid the India-China border dispute. *Carnegie Endowment for International Peace*, April 23, 2024. <https://carnegieendowment.org/posts/2024/04/on-thin-ice-bhutans-diplomatic-challenge-amid-the-india-china-border-dispute?lang=en>. Ngày truy cập 30/06/2025.
14. Ministry of External Affairs, Government of India (2024). India's Foreign Policy. *Ministry of External Affairs*, December 06, 2024. <https://www.mea.gov.in/lok-sabha.htm?dtl/38718/QUESTION+NO+2046+INDIAS+FOREIGN+POLICY>. Ngày truy cập 12/04/2025.
15. Mohammad A Razzaque and Yarendra Basnett (2014). *Regional Integration in South Asia: Trends, Challenges and Prospects*. The Commonwealth.
16. Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*, 31(4), pp.473-524.

17. Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Cornell University Press.
18. Muhammad Tarig Niaz (2022). Regional Integration in South Asia: Utopia or Reality. *Margalla Papers-2022*, Issue 1, pp.108 - 120.
19. Prabir De (2023). Strengthening Regional Integration in South Asia: A Strategy Paper on Regional Connectivity and Trade Facilitation. *Discussion Paper # 288*, RIS Discussion Paper Series. https://www.ris.org.in/sites/default/files/Publication/DP-288_PrabirDe.pdf. Ngày truy cập 01/06/2025.
20. Pranav Kumar, Jhanvi Tripathi (2019). Economic integration in the emergent global landscape. In D. Mukherjee, *Economic Integration in Asia: Key Prospects and Challenges with the Regional Comprehensive Economic Partnership*. Routledge, London.
21. Rejwan, K. T. (2024). Sheikh Hasina's political demise and Bangladesh's foreign policy in the Yunus era. *9DashLine*, 8 October 2024. <https://www.9dashline.com/article/sheikh-hasinas-political-demise-and-bangladeshs-foreign-policy-in-the-yunus-era>. Ngày truy cập 05/05/2025.
22. SAARC (2014). Kathmandu Declaration: Eighteenth SAARC Summit *South Asian Association for Regional Cooperation*. <https://www.saarc-sec.org/index.php/resources/summit-declarations/24-eighteenth-saarc-summit-kathmandu-2014/file>. Ngày truy cập 03/06/2025.
23. SAARC (2020). Social Affairs. *South Asian Association for Regional Cooperation*, 16 July 2020. <https://www.saarc-sec.org/index.php/areas-of-cooperation/social-affairs>. Ngày truy cập 28/06/2025.
24. SAARC (2024a). Sixth SAARC-ADB Special Meeting on Regional Economic Integration Study (Ph- II) held in Kathmandu. *South Asian Association for Regional Cooperation*, 25 October 2024. <https://www.saarc-sec.org/index.php/press-release/386-sixth-saarc-adb-special-meeting-on-regional-economic-integration-study-ph-ii-held-in-kathmandu>. Ngày truy cập 22/05/2025.
25. SAARC (2024b). Tenth Meeting of the SAARC Sub-Group on Customs Cooperation held in Kathmandu on 01-02 October 2024. *South Asian Association for Regional Cooperation*, 03 October 2024. <https://www.saarc-sec.org/index.php/press-release/380-tenth-meeting-of-the-saarc-sub-group-on-customs-cooperation-held-in-kathmandu-on-01-02-october-2024>. Ngày truy cập 11/06/2025.
26. Saleem, Aslam & Jathol (2017). Emerging Security Challenges in South Asia: Impacts on Pakistan. *Pakistan Social Sciences Review*, Vol. 1, No. 1, pp.112-134.
27. Syed Haider Al, Ateeqa Tanveer Khan & Gull Bano (2023). Security Challenges of South Asia: A brief analysis. *Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 20(2), pp.2317-2347.
28. UNESCAP (2017). SAARC Disaster Management Center. *Economic and Social Commission for Asia and the Pacific*.

https://www.unescap.org/sites/default/files/Session_5_Nisargkumar_Dave_SAARC_Disaster_Management_Centre.pdf. Ngày truy cập 11/06/2025.

29. United Nations (2008). *International Instruments related to the Prevention and Suppression of International Terrorism*. United Nations publication. https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Int_Instruments_Prevention_and_Suppression_Int_Terrorism/Publication_-_English_-_08-25503_text.pdf. Ngày truy cập 05/04/2025.

30. V. R. Panchamukhi, Nagesh Kumar, V.L. Rao, I.N. Mukherji, S.K. Mohanty and M.P. Lama (1990). *Economic Cooperation in the SAARC Region: Potential, Constraints and Policies*. New Delhi Interest Publications, India.

31. Wagner, C. (2014). *Security Co-operation in South Asia: Overview, Reasons, Prospects*. Stiftung Wissenschaftund, Berlin, Germany.